

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

Κύριε Ἀκαδημαϊκὲ Ἀλέξανδρε Διομήδη,
Ἀγαπητὲ συνάδελφε,

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν προσαγορεύει Ὑμᾶς σήμερον κατὰ τὴν ἔκτακτον ταύτην πρὸς τιμὴν Ὑμῶν συνεδρίαν της, καὶ συγχαίρει διὰ τὴν εἰς τὰ τακτικὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας κατάταξιν.

Ἡ ἐκλογή Ὑμῶν ὡς τακτικοῦ μέλους ἔχει τοῦτο τὸ γενικῶς εἰπεῖν οὐχὶ σύνηθες ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ὅτι ὑμεῖς δὲν προέρχεσθε ἐξ ἀνωτάτου ἐπιστημονικοῦ ιδρύματος, ὡς προέρχονται τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀμέσου καὶ πολυταράχου βίου, ἐκ τοῦ βίου ἐν τῷ ὀποίῳ ὁ ἀγὼν εἶναι συνεχῆς καὶ ἡ ἄμιλλα διαρκῆς, ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ συχνάκις διὰ τοῦτο λυσιτελεστέρα. Ἡ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διάκρισις κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ κληθῆ τις εἰς ἀκαδημαϊκὸν θῶκον, ἀποδεικνύει ἐξαιρετικὰ δῶρα τῆς φύσεως ὑπάρχοντα εἰς τὸν καλούμενον. Εὐτυχῶς διὰ τὴν πατρίδα μας ἡ πραγματικὴ ἀξία ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀναγνωρίζεται καὶ ἐπιβάλλεται.

Ὁ πατὴρ σας Νικόλαος ὑπηρέτησεν πολλαχῶς τὴν Πατρίδα. Αἱ ὑπηρεσίαι του καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ὑποστηρίζουσαν τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, ἦσαν μεγάλαι καὶ πολύτιμοι.

Αἱ σπουδαί σας, ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, περιστράφησαν εἰς νομικὰ καὶ κυρίως οικονομολογικὰ μαθήματα. Ἔσχετε ἐπιφανεῖς διδασκάλους, μεταξὺ ἄλλων τοὺς δύο ἐκείνους περιφήμους οικονομολόγους καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, *Gustav von Schmoller* καὶ *Adolph von Wagner*. Ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τῆς Οἰκονομολογίας, ἔχει σήμερον ὄχι μόνον φίλους ἀλλὰ καὶ ἀντιπάλους. Τὰ θεωρητικὰ διδάγματα της ἀποδεικνύονται συχνὰ ἐν τῇ πράξει ἀνεφάρμοστα ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ, ὅσον καὶ ἂν αἱ θεωρίαι τῆς ἐπιστήμης ταύ-

της βασιζώνται ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν νόμων τῆς πιθανότητος. Οἱ ἀριθμοὶ μάλιστα τῆς οἰκονομολογικῆς ἐπιστήμης εἶναι πραγματικοὶ καὶ ἐνίστε σκληροί, δὲν εἶναι ὅπως οἱ ἀθῶοι ἐκεῖνοι ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους ἠκούσαμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ πρὸ ὀκτώ ἡμερῶν.* Τί γίνεται σήμερον μὲ τὰς λεγομένας ἐθνικὰς οἰκονομίας καὶ τοὺς περὶ αὐτὰς ἀγῶνας, διὰ τὰς ἄλλως λεγομένας διευθυνομένας ἢ ὠργανωμένας οἰκονομίας, αἱ ὁποῖαι συχνὰ καταντοῦν ἀδιεύθυντοι καὶ ἀνοργάνωτοι, γνωρίζομεν σχεδὸν ὅλοι, καὶ σεῖς καλύτερον ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐν μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ εὐεξία εἶναι παράγων ἀπαραίτητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ εὐτυχίας, καὶ ἄνευ τοῦ παράγοντος τούτου καὶ αἱ πλέον ὑψηλαὶ καὶ ἀφηρημένοι καὶ εὐγενεῖς ἐπιστήμαι περιπίπτουν εἰς μαρασμὸν καὶ θάνατον. Τὸ βλέπομεν δυστυχῶς καὶ σήμερον καὶ τὸ διαισθανόμεθα πανταχοῦ συμβαῖνον. Πολὺ ἐπιτυχῶς λέγει ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεύς, ὁ Ξενοφῶν, ὅτι ὅταν αἱ πόλεις, τὰ Κράτη θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἀσθενήσουν ἢ ἀπὸ ἀφορίας καρπῶν ἢ ἀπὸ πόλεμον ἢ ἀπὸ ἔλλειψιν καλλιεργείας τῆς γῆς, τότε χρειάζονται χρήματα διὰ τρόφιμα καὶ τὰς ἄλλας ἀνάγκας: «ὅταν νοσήσωσι πόλεις ἢ ἀφορίαις καρπῶν ἢ πολέμῳ, ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἀργοῦ τῆς γῆς γιγνομένης καὶ εἰς ἐπιτήδεια καὶ εἰς ἐπικούρους νομίσματος δέονται». (Πόροι 4, 9).

Αἱ τελευταῖαι ἐπιστημονικαὶ ἀσχολίαι σας περιστρέφονται ὄχι περὶ νομικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ ζητήματα, ἀλλὰ περὶ ἱστορικά, καὶ δὴ ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἰδίως παρακολουθεῖτε τὴν πολιτικὴν τοῦ Βυζαντίου ἔναντι τοῦ Σλαβικοῦ κινδύνου, τοῦ ὁποίου ὡς ὁμολογεῖτε εἶχον οἱ Βυζαντινοὶ σαφῆ γνῶσιν. Τοῦ κινδύνου τούτου ἔχει καὶ ἡ σύγχρονος Ἑλλάς πείραν καὶ σαφῆ συνείδησιν. Εὐτυχῶς αἰθριάζει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ ὀλίγων τῶρα ἡμερῶν.

Ἄγαπητὲ συνάδελφε, ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν χαιρετίζω Ὑμᾶς ἐγκαρδίως ὡς νέον τακτικὸν αὐτῆς μέλος, καὶ ἔχω τὴν χαρὰν νὰ ἐγχειρίσω εἰς Ὑμᾶς τὸ σχετικὸν ἐπίσημον ἔγγραφον, καὶ νὰ περιβάλω Ὑμᾶς μὲ τὸ ἀκαδημαϊκὸν σῆμα τῆς ἀλύσεως.

* Ἐννοεῖται ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Παναγιώτῃ Ζερβοῦ.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς τιμητικῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν μοῦ ἀνέθεσεν ἡ Σύγκλητος, εἶναι ἰδιαιτέρως δύσκολος ὄχι μόνον διὰ τὴν κατὰ παρέκτασιν ἀπλῶς ἀρμοδιότητά μου, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ ἔργον ὑμῶν, ἀγαπητὲ συνάδελφε, εἶναι πολὺπλευρον καὶ μεικτόν.

Ἄφ' ἑνὸς ἐπεξεργασία τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τῆς θεωρητικῆς οἰκονομίας ὡς καὶ ἔρευνα τοῦ δημοσίου βίου τῶν βυζαντινῶν.

Ἄφ' ἑτέρου, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς θεωρίας παρουσιάζετε ἔντονον πρακτικὴν δράσιν: Ὡς μέλος τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 εἰσηγήσθε τὰς διατάξεις αὐτοῦ περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, εἰσηγητὴς ἔπειτα τῆς Νομοθεσίας περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων καὶ εἶτα Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν 1912 ἕως 1915 ἐν τῇ Κυβερνήσει τῶν Φιλελευθέρων, καὶ αὖθις τῷ 1922, ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως 1916 ἕως 1917 εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1919, Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐπὶ πενταετίαν 1923 ἕως 1928, πρῶτος Διοικητὴς τοῦ αὐτοτελοῦς πλέον Ἐκδοτικοῦ Ἰδρύματος ἐπὶ τριετίαν, Πρόεδρος εἶτα τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου. Ἀπὸ τοὺς πλουσίους καρποὺς τῆς πολυσχιδοῦς αὐτῆς πράξεως ἡμεῖς δὲν γεύομεθα ἐνταῦθα εἰμὴ τὰς σχετικὰς μελέτας σας ἐφηρμοσμένης πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ δημοσιονομικῆς.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν σας εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Βερολίνου καὶ εἶτα τῆς Λειψίας, ὅπου ἀνηγορεύθητε διδάκτωρ μὲ ἐναίσιμον διατριβὴν ἐκ τοῦ ποινικοῦ δικαίου (ἢ ἔμπρακτος μετάνοια), τὸ πρωτόλειον ὑμῶν ἔργον, ὅταν ἐπανήλθατε εἰς Ἀθήνας, ἀποτελεῖ εὐσεβῆ προσφορὰν πρὸς ἐκ πατρὸς πάππον σας. Ἐν ἔτει 1904 ἐπεμελήθητε τῆς τακτοποιήσεως καὶ ἐδημοσιεύσατε δίτομον ἐρμηνεῖαν τοῦ Συντάγματος, ἣν ἀποθανῶν προώρως δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ἐκδώσῃ ὁ Εἰσηγητὴς αὐτοῦ ἐν τῇ Συνελεύσει τοῦ 1862 Πληρεξούσιος Σπετσῶν καὶ εἶτα πρόεδρος αὐτῆς Διομήδης Κυριακοῦ, καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ καὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ὁ ἀναγινώσκων σήμερον τὸν πρόλογον, ὃν προτάσ-

σει ὁ φιλόστοργος ἔγγονος εἰς τὸ ὅλον ἔργον, ἐκπλήσσει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς κρίσεως, ἣν ὁ νεαρὸς διδάκτωρ ἐκφέρει περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἔργου ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ δημοσίου δικαίου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ νεωτέρα νομικὴ μέθοδος ἐπανέρχεται πῶς εἰς τὴν παλαιάν, δι' αὐτὸ μᾶς εἶναι ἰδιαιτέρως προσφιλὲς τὸ ἔργον ποὺ διεσώσατε ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν.

Εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον ἐπίσης ἀνάγεται ἡ ἐν ἔτει 1908 ἰδοῦσα τὸ φῶς μελέτη περὶ τῆς ἐν Χάγῃ Δευτέρας διασκέψεως τῆς εἰρήνης, εἰς ἣν ὁ Ἀλέξανδρος Διομήδης εἶχε μετᾶσχει ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἥτις μελέτη ἀποτελεῖ μίαν τῶν πρώτων ἐν τῇ διεθνεί βιβλιογραφίᾳ ἐπιστημονικὴν ἀνάλυσιν τῶν πορισμάτων τῆς Διασκέψεως.

Ἄλλ' ἤδη πρὸ αὐτῆς, ἐν ἔτει 1905, εἶχεν ἐκλεγῆ ὑφηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου ἐπὶ τῇ βᾶσει διατριβῆς περὶ Προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, μὴ ὑφισταμένης τότε ἔδρας τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Ἡ μακρὰ αὕτη μονογραφία ὑπῆρξεν ἡ γέφυρα, ἥτις ὠδήγησε τὸν Διομήδην εἰς τὸν στίβον τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει ἐπιστημῶν.

Αἱ δύο μορφαὶ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους, καθορισμὸς τῶν δαπανῶν καὶ ἐξεύρεσις τῶν πόρων, ἐνσωματώνονται εἰς ἐνιαῖον πρόγραμμα ἐναρμονίζον καὶ ἰσοσκελίζον αὐτάς. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἶναι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους. Ἀποτελῶν συνεπῶς οὗτος τὸ βασικὸν στοιχεῖον τῆς δημοσιονομικῆς ἐνεργείας ἀπαιτεῖ, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, θεωρητικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ κατασκευήν, καὶ εἰς ταύτην προβαίνει ὁ Ἀλέξανδρος Διομήδης μὲ τὴν ἐμβριθεῖ αὐτὴν μονογραφίαν του.

Διὰ νὰ βεβαιωθῆ δὲ ἅπαξ ἔτι ὅτι εἰς πᾶν πεδῖον γνώσεως τίποτε δὲν εἶναι πρακτικώτερον ἀπὸ τὴν θεωρίαν, ἰδοῦ ἔρχεται κατὰ τὴν λαμπροτέραν περίοδον τῆς νέας ἑλληνικῆς ζωῆς 1912 ἕως 1915 διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ὡς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τὰ θεωρητικὰ πορίσματα τοῦ ἔργου του. Μετὰ τοὺς δύο νικηφόρους πολέμους καὶ τοὺς κρουνοὺς τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας ποὺ εἶχαν ἀνοίξῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1909 καὶ ἐδρόσιζαν τὸ ἀπεξηραμένον ἔδαφος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἄπειρα καὶ ἐν πολλοῖς νέα προβλήματα ἐπρόβαλλαν ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν ἢ ἀναγκαῖον ἀντίκτυπον εἰς τὸ δημοσιονομικὸν ἔργον τοῦ κράτους, δηλαδὴ εἰς τὸν Προϋπολογισμὸν. Ἐπέκτασις τῶν ὀρίων τῆς πολιτείας, βαθμιαία φορολογικὴ ἀφομοίωσις τῶν νέων χωρῶν, πρόβλεψις αὐξήσεως τῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ ἄνοιγμα ἐν μέρει νέων πόρων, ἐξεύρεσις τῶν μέσων τῆς μὴ δυναμένης νὰ κοπάσῃ στρατιωτικῆς παρασκευῆς, προστασία τῶν ἀδυνατῶν καὶ νέον φορολογικὸν σύστημα περιλαμβάνον πλέον καὶ στρώ-

ματα πού έτέλουν έως τότε υπό την σκέπην ακράτου άτομιμοῦ.

Καί τὰ άντιμετώπισεν αὐτὰ δια τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν έτων 1912 έως 1915 ὄχι ὡς άπλην πρόβλεψιν άριθμῶν τῶν οίκείων χρήσεων αλλά με νέα στοιχεῖα συνάδοντα πρὸς τήν ὄλην πρὸς τὰ πρόσω στροφήν, έκπονήσας ὀλόκληρον εὐρύτατον πρόγραμμα, έντός τοῦ ὁποίου έπρόκειτο νά έξελιχθῆ ἡ οίκονομία τῆς χώρας. Ὁ καθρέπτης αὐτὸς τῆς νέας δημοσιονομικῆς δράσεως πού ἦτο ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Διομήδη άνταποκρίνεται μὲν πρὸς τὸ γενικὸν άνακαινιστικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἧς άπετέλει μέλος, άλλ' ἡ κατάρτισις αὐτοῦ — καί αὐτὸ εἶναι ἡ οὐσία — φέρει τήν προσωπικὴν σφραγίδα τῆς οίκονομικῆς του συγκροτήσεως, αἱ δὲ άλλεπάλληλοι άγορεύσεις του έν τῇ Βουλῇ, άπαρτίζουσαι μίαν καί ένιαίαν εἰσήγησιν, άποτελοῦν σταθμὸν εἰς τήν πολιτικὴν ἡμῶν καί οίκονομικὴν κίνησιν έν τῷ πεδίῳ έπιστημονικῆς συνθέσεως προϋπολογισμοῦ. Καί εάν ὁ Πλάτων μᾶς έπέτρεπε τήν χρησιμοθηρίαν, θά σᾶς ἔλεγα, φίλτατε συνάδελφε, ὅτι αὐταῖς αἱ δεξιότητες μᾶς εἶναι λίαν άρεσταί, έπειδῆ τὸ έν σκέλος τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας εἶναι λίαν ισχνόν.

Ἄλλ' έκ τῶν μετέπειτα μελετῶν καί δημοσιευμάτων περι τῆς συγχρόνου οίκονομίας, εἴτε αὐτοτελῶν εἴτε εἰς περιοδικά, έκτεινομένων έως σῆμερον, τί πρῶτον καί τί ὕστερον νά μνημονεύσω ;

Σταματῶ μόνον εἰς δύο.

Πρῶτον εἰς τήν έκθεσιν περι τῶν σχέσεων κράτους καί έκδοτικοῦ ιδρύματος ἔτους 1915, ὅτε τὸ πρῶτον έπραγματοποιήθη επί τῆς ὑπουργίας Διομήδη ἡ συμμετοχὴ τοῦ κράτους εἰς τὰ κέρδη τοῦ ιδρύματος, έκθεσιν άποτελοῦσαν πρότυπον σαφηνείας τῶν πολυδαιδάλων δημοσιονομικῶν καί τραπεζικῶν προβλημάτων. Ἡ μελέτη αὕτη περιέχουσα τήν πρώτην, νομίζω, νύξιν περι ιδρύσεως αὐτοτελοῦς έκδοτικῆς Τραπεζῆς ὀλοκληροῦται δια τῆς έν ἔτει 1928 μελέτης περι τοῦ νομισματικοῦ μας νοσήματος, μεθ' ἣν έπηκολούθησεν ἡ νόμῳ σταθεροποίησις, ἧς ὑπῆρξεν ὁ Διομήδης έκ τῶν πρωτεργατῶν. Κατὰ τήν περίοδον αὐτήν, ὅτε έτέλει υπό τήν διοίκησίν του τὸ έκδοτικὸν ἴδρυμα, ἡ Ἐθνικὴ καί έν συνεχείᾳ ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ὀξύτατα ἦσαν τὰ προβλήματα. Ὁ πορισμὸς κεφαλαίων πρὸς άποκατάστασιν τῶν προσφύγων άπήτησε μακρὰς έν Γενεύῃ καί Λονδίῳ ὀμιλίαις, ἡ δὲ μετὰ πείσμονας διαπραγματεύσεις γενομένη ρύθμισις τοῦ ζητήματος τῶν πολεμικῶν πρὸς τήν Ἀγγλίαν χρεῶν πού παρεκώλυαν κάθε ἔξωθεν έπικουρίαν, έπέτρεψε τήν έκκαθά-

ρισιν βεβαρημένου παρελθόντος, τὴν ἴδρυσιν αὐτοτελοῦς ἐκδοτικοῦ ἰδρύματος καὶ Κτηματικῆς Τραπεζῆς καὶ τέλος τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος.

Δεύτερον, σταματῶ εἰς τὴν ἔτει 1935 μελέτην τὸ πρόβλημα τοῦ οἰκονομικοῦ μας μέλλοντος, διότι ἐδῶ εὐρίσκω χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἰδεῶν τοῦ Διομήδη, εἰς τὰς ὁποίας ἐπανέρχεται ἐντονώτερος εἰς πρόσφατον μελέτην του περὶ τῆς νέας οἰκονομικῆς ὀργανώσεως με βάσιν τὸ κοινωνικὸν στοιχείον ἐν σχέσει πρὸς τὴν λεγομένην ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν.

Ἐγραφε λοιπὸν ἤδη τῷ 1935: «Ὁ ἄκρατος οἰκονομικὸς λιμπεραλισμὸς, ὅταν ἴσχυεν, ἦτο ἡ καταλληλοτέρα οἰκονομικὴ ἀτμόσφαιρα διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἀπεριόριστος ἐλευθερία συναγωνισμοῦ, αὐτόματος ρυθμισαὶ τῶν τιμῶν, ἀβίαστος λειτουργία τοῦ νόμου τῆς ἐπιλογῆς, ἀδέσμευτος κίνησις ἐμπορευμάτων, κεφαλαίων, ἀνθρώπων, ταχεῖα λειτουργία τῆς πίστεως, ἀκώλυτος ἐκμετάλλευσις κάθε περιστάσεως, κάθε δυστυχίας ἀκόμη. Ἡ κατάστασις αὕτη ὑπῆρξεν ὁ παράδεισος τοῦ Ἑλλήνος. Ἀλλ' ὅμως αἱ κοινωνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθήκαι ἔχουν σήμερον ἄρδην ἀνατραπῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βίαν τῶν πραγμάτων. Ἰδανικὰ ἀνακύψαντα εἰς ἄλλας ἐποχάς, ἀναπτυχθέντα ἐν μέσῳ διαφορετικῆς ἀτμοσφαιρας κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς, ἔσβυσαν σήμερον ἢ τοῦλάχιστον στεροῦνται κάθε ἐνεργείας. Ὁ ἐλεύθερος ἀγὼν, ὅστις ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἡ ζωογόνος πηγὴ κάθε οἰκονομικῆς δράσεως, κρίνεται νῦν ὅτι πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς ρυθμὸν ἐνιαῖον, εἰς συνδυασμένην ἐνέργειαν ὁλοκλήρου τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος».

Ἡ ἱστορικὴ σας διάθεσις, ἀγαπητὲ συνάδελφε. ποὺ διαφαίνεται ἤδη εἰς τινὰς τῶν μελετῶν τούτων, ἐκδηλοῦται ἀρχικῶς εἰς εἰδικὰ δημοσιεύματα: Τελικὴ πτώσις τοῦ βυζαντινοῦ νομίσματος, βυζαντινὴ οἰκονομία καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ παρεμβατισμοῦ, πνευματικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐπὶ Κομνηνῶν, ἕως ὅτου τῷ 1942 καὶ 1946 μᾶς ἐχαρίσατε δύο τόμους Βυζαντινῶν Μελετῶν, αἵτινες συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ἄλλην ὑμῶν συγγραφικὴν ἐργασίαν ἐνθυμίζουσιν, ὅπως εἶπεν εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην παρουσιάζων τὸν πρῶτον τόμον κριτῆς ἀρμοδιώτατος, ὁ σοφὸς τοῦ Βυζαντίου ἱστορικὸς καθηγητῆς Ἄμαντος, ἐνθυμίζουσιν τὸν Παῦλον Καλλιγᾶν.

Θὰ ἐχρειάζετο νὰ συνεχισθῆ καὶ εἰς δευτέραν συνεδρίαν ἢ δεξίωσις, ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλυθῆ ἡ συμβολὴ σας αὕτη εἰς τὴν πάτριον ἱστορίαν. Περιορίζομαι μόνον εἰς τοὺς τίτλους.

Εἰς τὸν πρῶτον τόμον ἐκτίθεται: Ἡ πολιτικὴ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας κατὰ τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας, καὶ εἶτα: Ἡ κρίσις τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος καὶ ἡ καταστροφή τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Περὶ τῆς μεθόδου ποὺ ἀκολουθεῖτε ἐκφράζεσθε εἰς τὸν πρόλογον. Ὅ,τι, λέγετε, καθιστᾷ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν πολύτιμον στοιχεῖον φωτισμοῦ καὶ ἀνεκτίμητον σύμβουλον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν, εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς μεταξὺ τῶν ἱστορουμένων γεγονότων ἀλληλουχίας, ἡ ἀναδρομὴ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ αἷτια καὶ ἡ ἀναγωγὴ ἀπὸ τὰ καθέκαστα εἰς τοὺς διέποντας τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν νόμους.

Ἐκτιμῶμεν ὅπως ἰδιαιτέρως τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν, διότι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ ὁποίου κατὰ πλατωνικὴν κατεύθυνσιν ἐβλάστησεν ἡ ἱστορία ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ ὄν ὅπως καὶ τὸ γενόμενον προσλαμβάνει νόημα, ὅταν ἔχη ἀξίαν πρὸς τὸ ὄλον, ὅταν εἶναι ἀγαθὸν πρὸς τι. Χωρὶς νὰ ἀποφεύγετε αὐτοτελεῖ, ὅπου χρειάζεται, ἔρευναν τῶν λεπτομερειῶν, ἀποβλέπετε εἰς μεγάλας γραμμάς, συνορᾶτε τὸ πᾶν, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ροπὴ ὑμῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀτομικόν, ὅπως ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς ἰδέας σας ἐπὶ τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ζωῆς.

Ὁ δεῦτερος τόμος, ἀφετηρίαν ἔχων τὴν τυχοδιωκτικὴν γνώμην τοῦ Φαλμεράυερ, πραγματεύεται περὶ τῶν σλαβικῶν ἐπιδρομῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου. Ἄλλ' ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς ἐκτείνεται καὶ εἰς γενικωτέρας τινὰς λεπτοτάτας παρατηρήσεις ἀξίας πολλῆς προσοχῆς. Ἐπισκοπῶν δηλαδὴ ἐν τέλει τὴν ὅλην πολύπλοκτον τύχην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς καὶ διαπιστῶν τὸν βασικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνος ὡς παραμείναντα ἀμετάβλητον, ἰδοὺ τί λέγει ὡς συμπέρασμα ὅσον ἀφορᾷ τὰ «ἴχνη ξενικῶν ἐπιδράσεων» καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ὄσων ἐκθέτει περὶ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν τῆς αὐτοκρατορίας:

«Εἰς τὰς κρίσιμους αὐτὰς στιγμὰς λανθάνουσαι εἰς τὸ ὑποσυνείδητον δυνάμεις, πηγάζουσαι ἀπὸ ἀνεξερεῦνητα αἷτια κληρονομικότητος, ζωντανεύουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὠθοῦν εἰς πράξεις ἐντελῶς ἀλλοτρίας πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον, ξένας πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὸ φρόνημα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Ὁξεῖα παρατήρησις δύναται ἴσως ἐκάστοτε νὰ διακρίνη ὅτι ἀντεθνικαὶ τινες πράξεις κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας, ὁμαδικαὶ ἀλλαξοπιστίαι χριστιανῶν, χαρακτηριστικαὶ ἀπιστίαι, προδοσίαι ἀπαίσιαι, αὐθάδεις ἀνευλάβειαι πρὸς τὰ παλαιόθεν

ἦθη καὶ ἔθιμα, τυφλαὶ τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος παραβιάσεις, φρικιαστικὰ ἐγκλήματα ξένα πρὸς τὰς ἐγκληματολογικὰς ἕξεις τοῦ λαοῦ ὀφείλονται ἐν πολλοῖς εἰς ἄτομα ἢ ὁμάδας ἀτόμων, εἰς ὧν τὸ ἦθος, τὸν νοῦν καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν ἐνήργησαν φθοροποιῶς ποικίλαι διασταυρώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπέτυχαν νὰ ἐξουδετερώσουν τὸ ἀρχέγονον φυλετικὸν στοιχεῖον καὶ τὴν ἀπὸ καταγωγῆς ὀξειάν του πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἀντίθεσιν. Τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν δὲν ἔσβησεν ἐντελῶς οὔτε ὁ χρόνος οὔτε ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος. . . . . Ὅπως εἰς τὴν φυσιογνωμίαν ἐπιζοῦν ἢ ἐπανέρχονται χαρακτηριστικὰ καθιστῶντα ἀνάγλυφον τὴν ἀρχικὴν φυλετικὴν καταγωγὴν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν πλευρὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ζοῦν ἐνίοτε εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν ἀκαθόριστοὶ τινες ροπαί, αἱ ὁποῖαι ἐξαφνικὰ ἐμφανιζόμεναι προδίδουν τὴν ξενικὴν προέλευσιν, μολονότι συγκεκαλυμμένην μὲ χρῶμα καὶ μόρφωσιν ἑλληνικὴν. Φραγκοκρατία καὶ Ἐνετοκρατία, Καταλανικὴ ἐπιδρομὴ, Τουρκικὴ κατάκτησις, φύλα διάφορα εἰσδύσαντα κατὰ καιροὺς εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, Σλάβοι, Ἀλβανοὶ καὶ τὰ ἐκ τούτων μείγματα, Ἀρβανιτόβλαχοι, Κουτσόβλαχοι, Ἑλληνομακεδόνες, Μακεδονοβούλγαροι, Ἀθίγγανοι καὶ τινες Ἰουδαῖοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀνemieύθησαν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰῶνων μὲ τοὺς ἐντοπίους, ἐξελληνίσθησαν, πολλοὶ μάλιστα ἀπέκτησαν ἀνωτέραν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀπερροφήθησαν μέχρι σημείου οὐδεμίαν ἀφίνοντος φυλετικὴν διάκρισιν. Ἐν τούτοις τὰ φυλετικὰ αὐτὰ στοιχεῖα. ἅτινα συγχωνευθέντα ἀπέβησαν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐξαίρετοι συντελεσταὶ τῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὁράσεως τοῦ ἔθνους, ἕξαφνα παρουσιάζουν ἄτομά τινα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν ἀνεξερευνητῶν αἰτίων παρασύρονται εἰς σκέψεις καὶ πράξεις ἐκπληκτικὰς ἐκ πρώτης ὄψεως διὰ τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν πρὸς τὸ περιβάλλον ἀντίθεσιν, διὰ τὴν ἄρνησιν ποῦ φανερῶνουν κάθε ἀλληλεγγύης μὲ τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, διὰ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἔθνικόν φρόνημα καὶ ἐν γένει διὰ τὴν ἐχθρότητα πρὸς θεμελιώδεις τινὰς παραδόσεις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἔθνικοῦ βίου. Φέρουν εἰς φῶς ἴσως τὰ φαινόμενα αὐτὰ πάλιν ἀντικρουομένων ρευμάτων εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων, μερικὴν δὲ ἀφύπνισιν ληθαργούντων ἀνθελληνικῶν αἰσθημάτων καὶ ἐπικράτησιν ἐχθρικῶν ροπῶν».

Εἰς τοὺς δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν ὑμῶν συνθέσεων, ὅπως πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν αἱ Βυζαντιναὶ Μελέται, ἐνυπάρχει ἐργασία μακρὰ καὶ μόχθος πολὺς, ἀλλ' αὐτὸ δὲν φαίνεται. Ὁ ἀναγνώστης δὲν δο-

κιμάζει κουραστικήν προσπάθειαν, σὰς παρακολουθεῖ μὲ διαρκῶς ἀύξανόμενον ἐνδιαφέρον καὶ τέλος μετὰ θέρμης.

Τοῦτο ὀφείλεται, νομίζω, εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὄλου, εἰς τὴν συνεχῆ συνεκτίμησιν παρελθόντος καὶ παρόντος. Ἐκεῖνο διδάσκει τοῦτο. Ἡ ἐξαθλίωσις τῶν γεωργῶν ποὺ τὴν θεωρεῖτε ὡς κύριον αἷτιον τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου φανερῶνει τὸν δρόμον ποὺ ἀκολουθεῖτε εἰς ἄλλας μελέτας ὅσον ἀφορᾷ τὴν τηρητέαν σήμερον πολιτικὴν ἔναντι τῆς ἀγροτικῆς τάξεως. Καὶ ἀντιστρόφως: Τὸ παρελθὸν φωτίζεται ἀπὸ τὸ παρόν. Μόνον γνώστης βαθύς, ὅπως ὑμεῖς, τῶν σημερινῶν νομισματικῶν ἀναστατώσεων ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ ἐπιτυχῶς κενὰ εἰς τὸ ζήτημα τῆς πτώσεως τοῦ βυζαντινοῦ νομίσματος.

Ἄλλ' ὀφείλεται ἀκόμη εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ συλλογισμοῦ σας, ὀφείλεται εἰς τὴν κομψότητα τῆς φράσεως καὶ εἰς τὸ πάθος ποὺ σὰς συγκινεῖ χωρὶς βλάβην τῆς ἀντικειμενικότητος, πάθος ποὺ ἐκτρέφει τὴν παρρησίαν.

Ἄλλ' αὐταί σας αἰ ἰκανότητες δὲν εἶναι ἴσως ἰδικὰ σας κατορθώματα.

Τὴν λεπτότητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τὴν ἐκληρονομήσατε ἀπὸ τὸν πατέρα σας ποὺ σὰς ἀνέθρεψεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου, τὸν διαπρεπῆ δικαστικόν, τὸν ὁποῖον διεθνῆς ἐκτίμησις ἀνεβίβασε καὶ ἐκράτησεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη εἰς τὴν προεδρίαν τῶν Μεικτῶν Δικαστηρίων τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἐνάργειαν τοῦ λόγου καὶ τὴν πληρότητα τῆς σκέψεως τὴν ἔχετε, φαίνεται, ἀπὸ τὸν μητρόθεν πάππον, τὸν Βασίλειον Οἰκονομίδην, οὗ τὸ ὄνομα μετὰ συγκινήσεως ἀνέρχεται εἰς τὰ χεῖλη μου, καὶ ἡ παρρησία πιθανὸν νὰ εἶναι ἀπὸ τὸν ἄλλον πάππον σας, τὸν ὑπέρμαχον τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν.

Καὶ ἐὰν ἀποφασίσω νὰ εἶπω ὅτι, ὅταν θυμώνετε — πρᾶγμα ποὺ σπάνια συμβαίνει — ἡ λεπτότης παλαίει πρὸς κάποιαν τραχύτητα, αὐτὸ ἐνθυμίζει τοὺς ἀπωτέρω προγόνους σας, τοὺς ἥρωικούς ναυμάχους τῶν Σπετσῶν.

Ἀπὸ τὸ πνευματικὸν καὶ ἐθνικὸν στερέωμα τῆς νέας Ἑλλάδος, ὅπου εἶναι τοποθετημένοι, ἀγάλλονται σήμερον ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν βραβεύει τὴν ἀρετὴν Ὑμῶν, τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν παντὶ τῷ κοινωνικῷ ὕμῶν βίῳ.

Χαιρετίζομεν τὴν εἴσοδόν σας ἀπὸ καρδίας καὶ ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ἀγαπητὲ συνάδελφε, ὅτι, μὲ τὴν φωτεινὴν συνεργασίαν σας ἐπὶ πλειόνων πεδίων τῆς γνώσεως, θέλετε συμβάλει εἰς προαγωγὴν τοῦ ὑψηλοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας.